
Znakovita obljetnica

U povodu 10. obljetnice splitskoga Bogoslovnog fakulteta

Kršćanska vjera i evolucija naslovna je tema doskorašnjeg XV. međunarodnoga znanstvenog simpozija na Teološkom fakultetu Splitskoga sveučilišta. Izbor teme gotovo da je bio obvezatan. Naime, i naš fakultet, kao uostalom i mnoga druga slična visoka učilišta, nije mogao ostaviti po strani ovogodišnje globalno prisjećanje na ključne datume iz povijesti afirmacije evolutivne paradigme: 200. obljetnicu rođenja C. Darwina i 150 godina od objavljivanja *Porijekla vrsta*. Jer, ipak je riječ o jednoj dobroj prigodi da se što je moguće ozbiljnije u našim uvjetima propitaju te teološkoj, svekolikoj vjerničkoj i znanstvenoj javnosti posvijeste nosive koordinate velikog izazova koji evolutivno tumačenje bioloških i fizikalnih procesa predstavlja za kršćansku teologiju, ali i za samu vjeru. Već barem stoljeće i pol teologija prati razvoj evolutivne teorije. Pritom nastoji domisliti i pokazati kako prihvaćanje evolutivne paradigme, koja je postupno postala dominantnim i veoma plodonosnim interpretacijskim horizontom prirodnoznanstvenog istraživanja, ne ugrožava teološku shvatljivost i egzistencijalno značenje temeljnih istina kršćanske vjere, kao što su primjerice stvaranje i trajno stvaranje, providnost u prirodi i povijesti, istočni grijeh, značenje događaja Isusa Krista za prirodu i povijest, odnos povijesti i eshatološke punine itd. Ta već poprilično duga povijest teološkog pa i učiteljskog bavljenja evolucijom iznjedrila je priličnih nesnalaženja, nelagoda, osuda, sukoba, opetovanih mirenja sukobljenih strana, ali i oveći broj teoloških mislilaca koji su s mnogo teološkog erosa oblikovali više ili manje uvjerljive odgovore na pitanje kako su-misliti evoluciju i vjeru. No ipak, istini za volju, treba biti realističan i ustvrditi da susretanje evolutivne paradigme još uvijek, pa i nakon nedavnog napuštanja od strane Ivana Pavla II. kao i nakon mnogih neporecivo uvjerljivih teoloških proboja, naliči u mnogočemu na jedan moderni

istraživački laboratorij. U tom teološkom laboratoriju sve vrvi od traganja za poboljšanjem rješenja dosadašnjih pristupa ili čak za formuliranjem novih modela. Pritom se, jasno, pomno osluškuju trajni pomaci u dinamičkim tumačenjima kozmosa i života na svim razinama prirodoznanstvenih istraživanja. Koliko pak sada možemo uočiti i naslutiti, jedan teološki model koji bi iscrpno i definitivno opisao posljedice dinamičko-evolutivne slike svijeta za teološko shvaćanje tog istog svijeta, teško da će ikada biti oblikovan. Jer uvijek novi i novi uvidi u strukture evolutivnih dinamika teološko promišljanje nužno potiču na pronalaženje sve prikladnijih slika, metafora, pojmova. Stoga je određena provizornost teoloških nastojanja zapravo i nužna ako teologija, kao kritičko mišljenje vjere, u evolutivnom kontekstu današnje kulture želi pokazati kršćanima, ali i nekršćanima kako cijena egzistencijalnog prijanjanja uz biblijsku objavu i njezin govor o smislu svijeta i čovjeka nije nipošto jedna intelektualna shizofrenija vjernika koja u konačnici dokida shvatljivost, a time i vjerodostojnost kršćanske vjere u očima današnje globalne agore i njezinog sve šireg pa i dubljeg znanja o svijetu i životu.

Posebna uloga u tom neizostavnom teološkom traganju pripada nesumnjivo teološkim fakultetima. Uz zadaću kritičko-racionalnog studija izvora objave i njezinog metodološki korektnog prenošenja, fakultetska teologija pozvana je uočavati i proučavati sve značajnije epistemološke i jezične pomake u znanosti i kulturi. Susretanje s novim znanjima i novim izričajnim mogućnostima, njihovo pomno oslušivanje, proširuje hermeneutički horizont teologije, koji dovodi do produbljenja uvida u značenje objavljenih istina, ali i do obogaćujućih promjena teološkog, a time i navještajnog jezika. Ili, kako to reče Ivan Pavao II. u govoru na Papinskoj akademiji znanosti 10. studenog 2003.: "Sve sam više uvjeren da znanstvena istina, koja je po sebi sudjelovanje na božanskoj Istini, može pomoći filozofiji i teologiji da se potpunije shvati ljudska osoba i Božanska objava o čovjeku, objava dovršena i dovedena do vrhunca u Isusu Kristu." Uostalom, dovoljno je samo prisjetiti se koliko su već do sada uvidi u dinamičke strukture stvorenog na svim razinama shvaćanja i jezičnog iskaza "revolucionirali" teološku antropologiju ili pak moralnu teologiju.

Taj izazov i poslanje postavlja se pred sve teološke fakultete, a posebno pred one na državnim sveučilištima. Ti fakulteti moraju izaći ususret u prvom redu po sebi shvatljivim višestrukim iščekivanjima

same crkvene zajednice, ali isto tako i iščekivanjima sveučilišne, šire kulturne pa i političke javnosti. Sve te različite društvene razine više ili manje izričito artikulirano očekuju da teološki fakulteti unutar državnih sveučilišta formiraju kršćansku intelektualnu elitu koja je u stanju misliti i prakticirati evanđeoske vrijednosti na način koji uvažava sve pozitivne dosege prirodnoznanstvene, humanističke i političke kulture. Uostalom, i sam sveučilišni okvir potiče po sebi teologiju na još veću "epistemološku strogost". Ova potonja sukladno kriterijima moderne epistemologije kao što su *univerzalnost*, *transparentnost*, *komunikabilnost* postupaka i uvida čini da teologija svoje teme i argumente u suočenju s drugim znanostima na sveučilištu i drugim znanjima u društvu ne iskazuje autoritarno, već na način jednog koherentnog kritički-argumentativnog diskursa.

Ove se godine navršava deset godina otkako je teološka znanost, koja je u Splitu već stoljećima imala svoje ustanove, pravno prisutna na Splitskom sveučilištu. Uspostava takvoga teološkog fakulteta bila je pun pogodak. Gledano na unutarcrkvenoj razini novi je fakultet u okviru jedne ustanove uspio okupiti većinu trenutačno najboljih intelektualnih snaga ove mjesne Crkve, kao ni jedna druga slična inicijativa do sada. Time je između ostalog pridonio osjetnom jačanju crkvenog zajedništva biskupijskoga i redovničkog klera, ali i uspio pružiti, a u velikom broju slučajeva i dati, ozbiljnu sveučilišnu teološku formaciju stotinama djelatnika, čiji je crkveni angažman još uvijek, nažalost, sužen povijesno naslijeđenim kleričkim monizmom pastoralne djelatnosti, koji je, usput budi rečeno, za današnju teološku i kulturološku senzibilnost ipak sve manje shvatljiv.

Promatran u svojem odnosu *ad extra*, Teološki fakultet u Splitu u međuvremenu je postao čvrstom, vidljivom institucionalnom činjenicom sveučilišnog okruženja. Sveučilište je, znamo, jedno od najvažnijih mjesta svakog suvremenog društva, gdje se prenosi, ali i proizvodi znanje i kultura tog društva te time znatno određuje i njegova budućnost. Kao dio tog procesa, i naš Teološki fakultet pozvan je davati specifični kršćanski prinos oblikovanju ukupne kulture ovog društva. Pozvan je to u prvom redu činiti na razini traganja za što plodonosnijim nastavnim i odgojnim modelima. No možda se taj poziv još više ima odražavati na području misaonog traganja za što uvjerljivijim tumačenjima suočavanja Riječi i raznih segmenata i tema promijenjene slike svijeta. Samo je tako moguće

intelektualno vjerodostojno pokazati, a potom u praksi i posvjedočiti da su crkvena zajednica, njezina vjera i teologija ozbiljni i kreativni sustvaratelji, zajedno s drugima, nosivoga samoshvaćanja i stvarnosti ovog sve kompleksnijeg aktualnog svijeta, ali i onog sutrašnjeg. Čini nam se stoga teološki veoma znakovitom i poticajnom činjenica da se deseta obljetnica sveučilišne egzistencije teologije u Splitu poklapa s velikim, utemeljiteljskim godišnjicama današnje sveodređujuće dinamičke slike svijeta.

Nikola Bižaca